

פליטים ופליטות בישראל: תמונת מצב יוני 2023

מזה קרוב לשני עשורים חיים בישראל כ-25,000 פליטים ופליטות מאפריקה. רובם אריתראים וסודנים, מיעוטם מקונגו וחבל טיגראי באתיופיה. בשנה וחצי האחרונות נוצרה קבוצת פליטים חדשה בישראל - פליטי המלחמה באוקראינה. מרבית הפליטים האוקראינים שנכנסו לישראל בתקופה זו כבר עזבו לארצות אחרות והיום שוהים בארץ כ-14,000 פליטים אוקראינים שהגיעו לכאן אחרי פרוץ המלחמה וכ-20,000 נוספים שהגיעו לפנייה.

החלטת בית המשפט המחוזי מיום 16.05.2022 בעניינם של שני פליטים אוקראינים קבעה:

"מרגע שהמדינה סבורה... כי יש ליתן הגנה לאזרחי אוקראינה, ולו הגנה זמנית במסגרת מדיניות אי הרחקה, היא מחויבת ליתן פתרון לאפשרות הקיום הבסיסי של המבקשים, וזאת כל עוד ההגנה הקבוצתית, או מדיניות אי-הרחקה בתוקף."

מילים אלה יש ליישם הן ביחס לפליטים האוקראינים והן בכל הנוגע לפליטים האפריקאים השוהים בישראל כדין כבר שנים רבות, תחת הגנה מפני הרחקה, אך ללא מעמד יציב וזכויות. מצבם של הפליטים האפריקאים בישראל הוא מחדל מתמשך. מצד אחד המדינה מכירה בחוקיות הישיבה שלהם בישראל ומצד שני היא מסרבת להסדיר את מעמדם. מטרתה המוצהרת של מדיניות זו היא להמאיס עליהם את חייהם בישראל. כך הופכת ישראל, מדינה שהוקמה כ"עיר מקלט" לפליטים שנרדפו על היותם יהודים, למקום החורט על דגלו התעמרות בפליטים.

תמונת המצב של פורום ארגוני הפליטים בישראל לחודש יוני 2023 מתמקדת בשני המרכיבים המרכזיים של מדיניות "אי-המקלט" הישראלית: מחדל המעמד והמאסת החיים.

פליטי אוקראינה: "תיירים" באשרה זמנית כבר שנה וחצי

הסיוע שהוגש עד כה לפליטי אוקראינה נדיב יותר בהשוואה ליחס שזכו לו הפליטים מאריתריאה ומסודן עם הגעתם לישראל. התגייסותם של חלק ממשרדי הממשלה למען הפליטים מבורכת. יחד עם זאת, היבטים מסוימים של המדיניות כלפי פליטי אוקראינה האירו כבר מתחילת המשבר זרקור על רבות מהפינות האפלות ביחסה של מדינת ישראל לזרים הזקוקים להגנה. כניסת הפליטים הוגבלה על ידי משרד הפנים במכסות וחסמים. משבוטלו החסמים בעקבות מאבק - מספר מסורבי הכניסה בנתב"ג זינק ואיתו כמות האנשים הסובלים מתנאים הקשים של מתקן יהלום. דרכם של מסורבי הכניסה לישראל להליכי ערעור גם היא מוגבלת.

אלו מבין הפליטים האוקראינים שהצליחו להיכנס לישראל מקבלים אשרות תייר זמניות בעוד משרד הפנים מסרב לבחון את בקשות המקלט שלהם. במשך תקופה ארוכה חודשו אשרות התייר הנ"ל לתקופות קצרות, בדרך כלל מדי חודש בחודשו, עד [שבתאריך 05.07.2023 הודיע שר הפנים על חידוש אשרת התייר של הפליטים האוקראינים לתקופה של שישה חודשים, עד 31.1.2024](#). החידוש נעשה דרך הודעת דוברות מטעם רשות האוכלוסין וההגירה, אי לכך הפליטים האוקראינים אינם מחזיקים במסמך פיזי תקף שמעיד על חוקיות שהותם. במקום להסדיר את העסקתם ולהעניק לפליטים האוקראינים אישורי עבודה הוכרזה לגביהם מדיניות "אי-אכיפה" - בדיוק כמו המדיניות "הזמנית" שהוכרזה לגבי הפליטים מאפריקה עוד בינואר 2011 ונמצאת בתוקף עד היום.

חידוש האשרה לתקופה של שישה חודשים הוא צעד מבורך אך ככל שחולף הזמן החיים במעמד של "תייר" ללא אשרת שהייה פיזית הופכים קשים מנשוא. ללא אשרה מסודרת מתקשים פליטי אוקראינה במציאת עבודה ודיוור, נגישותם לשירותים בנקאיים מוגבלת, קבלת שירותים ציבוריים היא קרב מתמשך הדורש את כלל מערכות המדינה למתיחה בירוקרטית. גם הפתרונות הזמניים שנהגו עם תחילת הגעתם וניתנים באמצעות מוקד "צו השעה" שמפעיל משרד הרווחה זמינים רק למי שנכנסו לישראל מאז פרוץ המלחמה ועם הזמן הופכים פחות הולמים: תווי המזון הניתנים לפליטים מוגבלים ל-3 מנות ולתקרה נמוכה, סיוע בדיוור כמעט ולא ניתן, ביטוח הבריאות ניתן נכון להיום רק לבני 60+ ושירותי הבריאות של "טרם", הזמינים לכל יתר אוכלוסיית הפליטים האוקראינים, הם בבסיסם שירותי חירום ואינם מספקים שירותי בריאות הולמים לאורך זמן.

פליטים במצבי פגיעות, מי שחולים במחלות כרוניות או במחלות קשות, מי שמתמודדים עם מוגבלות פיזית או נפשית, ומי שסובלים מטראומה וזקוקים לסיוע נפשי - משלמים על כך מחיר כבד במיוחד.

ככל שחולף הזמן, הצרכים של פליטי אוקראינה שנמצאים כאן הולכים וגדלים - מעבר למצבים רפואיים הדורשים התערבות חסכוניתיהם אוזלים ומשאבי מארחהיהם הישראלים קטנים.

פורום ארגוני הפליטים קורא למשרד הפנים להעניק לפליטי אוקראינה אשרות מסודרות עליהן מצוינת במפורש זכותם לעבוד, וכן לאפשר להם להגיש בקשות מקלט. הפורום קורא למשרד הרווחה להרחיב את פעילות מוקד "צו השעה". בנוסף, קורא הפורום למשרד הבריאות להחיל באופן מיידי את הסדר "מאוחדת" על ילדי הפליטים מאוקראינה ולמצוא פתרון הולם עבור הבגירים.

הפליטים מאפריקה וילדיהם

מעמד

בחלוף קרוב לשני עשורים של שהייה חוקית בישראל תחת מדיניות ממשלתית של "אי-הרחקה" קבוצתית הגיע הזמן להסדיר את מעמדם של הפליטים מאפריקה, אותם אנשים המכונים על ידי רשויות המדינה "זרים שאינם בני הרחקה", ולהעניק להם אשרות תושב. מצב בו משאירים אנשים ונשים במעמד ארעי ונטול זכויות במשך כל כך הרבה שנים הוא גם הרה אסון עבור האנשים והנשים הללו, גם חריג ביותר בקרב מדינות מערביות וגם פוגע בחברה הישראלית כולה.

גם בשנת 2023 [מחדל בקשות המקלט](#) נמשך. המחדל, והמדיניות המכוונת שמאחוריו, משתקפים לא רק בגרירת בחינת הבקשות על פני שנים ארוכות ולא רק באחוזי ההכרה הנמוכים להחריד בהשוואה למדינות מערביות אחרות, אלא גם בהודאות רשות האוכלוסין עצמה. בדיון שהתקיים לפני כשנה בוועדת הפנים של הכנסת בנושא ההחלטה להסיר את ההגנה הקבוצתית של פליטי קונגו, נחשף שההחלטה התקבלה בתוך רשות האוכלוסין, מבלי להיוועץ במשרדי החוץ או המשפטים. עוד באותו דיון, בכיר ברשות האוכלוסין ציין שבקשות המקלט של מבקשי המקלט מקונגו לא נבחנו במשך עשורים "כי הייתה הגנה קבוצתית, אז לא היה טעם לזה". זאת ועוד, בעקבות הליך משפטי בעניין משך בחינת בקשות המקלט של אזרחי אריתריאה, [פנ](#), במרץ 2023, המשנה ליועמ"שית והמשנה לפרקליט המדינה למ"מ שר הפנים דאז והמליצו על מתן זכויות סוציאליות לפליטים נוכח קצב הטיפול בבקשות המקלט.

משרדי הממשלה אינם מכחישים, ואפילו מודים, אפוא כי הפליטים מאפריקה נמצאים בלימבו: מצד אחד, בקשות המקלט שלהם לא נבחנות. מצד שני, ההגנה שניתנת להם היא הגנה מפני הרחקה ותו לא. הלימבו הזה נכפה גם על ילדי הפליטים, ואפילו על אלו מהם שנולדו כאן. בכל מדינה מתוקנת אחרת, [ילדי הפליטים היו מתאזרחים מזמן](#).

בהיעדר מעמד תושב הפליטים מאפריקה וילדיהם אמנם מוגנים מפני הרחקה אבל משוללי זכויות. כך, במקום שמעמדם וזכויותיהם יוסדרו ויובהרו, המדיניות כלפיהם מורכבת טלאים טלאים, דורשת פתרונות אד-הוק ממשרדי הממשלה, רשויות מקומיות, וגופים נוספים. התנהלות זו גורמת לנוקים, בלבול ובזבוז בכל התחומים: בריאות, רווחה, ביטחון סוציאלי, חינוך ותעסוקה. הנזקים הללו מצטברים באופן מעריכי וכיום, לאחר כ-16 שנים של חיים ללא מעמד מוסדר וזכויות, מצבם הכלכלי, הפיזי והנפשי של פליטות ופליטים רבים ושל ילדיהם קשה ביותר.

פורום ארגוני הפליטים קורא למשרד הפנים להעניק אשרת תושב לזרים שאינם בני הרחקה אשר חיים כאן שנים רבות, לתקן את מערכת המקלט מן היסוד כך שבקשות מקלט ייבחנו בהוגנות וביעילות, ולהסדיר את מעמדם של ילדי הפליטים.

הפורום קורא למשרדי הממשלה ובראשם משרדי המשפטים, הפנים והחוץ להסדיר את מדיניות ההגנה הקבוצתית של ישראל ולקבוע פרוצדורות שתואמות את מחויבותיה של ישראל להחלת הגנה, לקביעת הזכויות הנלוות לה ולהסרתה.

בריאות

לפני כשנתיים שר הבריאות לשעבר הכריז שבכוונתו לפעול להחלת הסדר ביטוח בריאות על בגירים שאינם בני הרחקה אך המהלך לא הושלם טרם חילופי הממשלות. בהיעדר הסדר ביטוחי ציבורי, שירותי הבריאות הזמינים לפליטים אינם מספקים ופוגעים בזכותם לבריאות ולעיתים אף בזכותם לחיים. אין להם גישה לשירותי הבריאות הציבוריים אלא במקרי חירום - בחדרי המיון של בתי החולים. לאחר הטיפול בחדר המיון הם משוחררים לבתיהם ללא המשך טיפול, שיקום, מעקב או תרופות. במקביל הם צוברים חובות לבתי החולים עבור הטיפולים שניתנו להם במצבי החירום. הביטוחים הפרטיים, שמותנים ביכולת עבודה ובהעסקה, אינם מהווים מענה ראוי שכן הם כוללים כיסויים חלקיים בלבד ונקטעים עם הפסקת העבודה. פליטים במצבי פגיעות מוגברת כמו: חולים במחלות כרוניות, בעלי מוגבלות, פגועי נפש, קשישים ואחרים שלא יכולים לעבוד בעבודות הפיזיות הזמינות עבור פליטים סובלים מכך יותר. כך גם נשים, הסובלות מהיעדר נגישות לשירותי בריאות אישה הולמים, למעקבי הריון ואפילו למענים הולמים להריונות בסיכון.

פורום ארגוני הפליטים קורא למשרד הבריאות להוציא לפועל את ההסדר הביטוחי בהקדם ולוודא שההסדר נותן מענה גם לפגיעים ולפגיעות ביותר מקרב הפליטים - הן מבחינת סל השירותים והן מבחינת גובה הסבסוד.

ביטחון סוציאלי

הפליטים מאפריקה אינם זכאים לקצבאות ביטוח לאומי (להוציא "קצבאות עובדים זרים") ולשירותי רווחה בקהילה (למעט חריג אחד). בשנים האחרונות, בעקבות דוח מבקר המדינה משנת 2014 ועתירה שהוגשה לבג"ץ, נפתחה חלקית האפשרות לקלוט במסגרות חוץ-ביתיות שלוש קבוצות המצויות במצבי חירום: נשים נפגעות אלימות במשפחה, אנשים עם מוגבלות, ודרי רחוב. החסרונות של השמות חוץ-ביתיות, שפוגעות בתהליכי שיקום ובאוטונומיה של המושמים, ושמיאלא כמעט ולא מיושמות לגבי פליטים בשל חסמים שונים, ברורים וידועים. המגמה בעולם המערבי היא לסגור את המסגרות הללו ולעבור לשירותים בקהילה.

בשנת 2020 הודיע משרד הרווחה שהמרכזים למניעת אלימות במשפחה ייפתחו בפני פליטות וכך יהפכו לשירות הראשון שאינו חוץ-ביתי וזמין לפליטים. זהו צעד מבורך אך גם עליו נזקיה של מדיניות הטלאים לא פוסחים. מבדיקות ראשוניות שערכנו מסתמן שלא כל מרכזי האלמ"ב מיישמים את ההנחיה ויש מרכזים שעדיין לא פתוחים לפליטות. בנוסף, גם הפליטות שכן נקלטות במקלט ובמרכזי אלמ"ב נתקלות בקשיים, לעיתים בלתי עבירים, במימוש הזכויות השונות שמגיעות לנשים המטופלות במקומות אלה, זאת בשל מעמדן הארעי ואשרתן הזמנית.

פליטות נפגעות אלימות, ונשים פליטות ככלל, נפגעות באופן מוגבר ממדיניות "אי-המקלט" כלפי הפליטים מאפריקה. הפליטות הן מיעוט גם בקרב קהילת הפליטים - כ- 19% בלבד. מרביתן אימהות וחלק ניכר מהן אימהות חד-הוריות. רובן עובדות בעבודות בשכר נמוך, בעיקר בעבודות ניקיון. הן אינן זכאיות להטבות אימהות כגון נקודות זכות במס הכנסה וקצבת ילדים, וגם לא להטבות לאמהות חד-הוריות כגון קצבת מזונות, גמלת הבטחת הכנסה, סיוע בשכר דירה ועוד. פליטות חד-הוריות רבות וילדיהן מצויים במצוקה קשה, באי ביטחון תזונתי ולעיתים בעוני קיצוני

בעקבות התפרקות התא המשפחתי. רבות מהן חולקות יחד עם ילדיהן מרחב מגורים עם אנשים נוספים, והמחסור במרחב בטוח משלהן מותיר אותן ואת ילדיהן חשופים לפגיעה וניצול.

משבר הקורונה הוכיח עד כמה בעייתיות מדיניות ההדרה החברתית-כלכלית שסובלים ממנה הפליטים. עם פרוץ המגיפה והחלת הסגרים, קהילותיהם הגיעו אל **סף משבר הומניטרי**, שהתבטא בעליה במספר דרי הרחוב, בשיעורים גבוהים ביותר של חוסר ביטחון תזונתי ובדחיקת נשים למעגל הזנות. כפי שעולה **ממחקר** שהתפרסם לאחרונה, המשבר בא לידי ביטוי גם בהחמרה במצב הנפשי של רבים מהפליטים והפליטות. פליטים רבים עדיין מתקשים להתגבר על המצוקה הכלכלית הקשה והחובות שצברו בשנות הקורונה. אותות המשבר עדיין ניכרים במשפחות רבות.

פורום ארגוני הפליטים קורא למשרד הרווחה לפתוח את כלל שירותי המחלקות לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות בפני "זרים שאינם בני הרחקה" ולתת למחלקות אמצעים מספקים להעניק להם שירותי סיוע בקהילה.

הפורום קורא למשרד הרווחה ולמוסד לביטוח לאומי לפעול למתן קצבאות לפליטות ולפליטים אלה, ולכל הפחות לאלה הזקוקים להן ביותר - קשישים, אמהות חד הוריות ואנשים עם מוגבלות.

חינוך

בישראל חיים כ-8,200 ילדי פליטים מאפריקה שרובם נולדו בישראל והם בגילאי בית ספר יסודי וקדם-יסודי. הבוגרים שבהם חוו על בשרם את הבריחה ממדינתם ואת המסע הארוך והטראומטי אל ישראל. גם אלו שלא זוכרים את המסע, או שנולדו בישראל, סובלים לעיתים מהעברה בין-דורית של טראומות דור ההורים. בנוסף לכך, ילדי הפליטים מושפעים מהקשיים שהוריהם מתמודדים עימם לאור מצב "הלימבו" בו הם חיים כבר שנים, שלילת זכויותיהם, ודחיקתם לשוליים החברתיים והכלכליים של מדינת ישראל.

על הרקע הזה רבים מילדי הפליטים מגיעים אל מערכת החינוך הישראלית עם **פערים** פדגוגיים והתפתחותיים משמעותיים. פערים אלה נובעים בין היתר מהשהות של רבים מהילדים במסגרות פיראטיות לגיל הרך (ה"ביביסטריום") בשנים הראשונות לחייהם, שכן אין די מסגרות מפקחות ומסובסדות ייעודיות לאוכלוסייה זו, וההורים אינם יכולים לשלם עבור מעונות פרטיים. יתרה מכך, מעונות הסמל לגיל הרך (מעונות מפקחים ומסובסדים על ידי המדינה) סגורים בפניהם.

עם רקע של פליטות, טראומה ופערים קשים, ילדי הפליטים זקוקים לסיוע מוגבר שעל פי רוב נמנע מהם. בנוסף, רשויות מקומיות מסרבות לעיתים לרשום ילדי פליטים למוסדות החינוך בתחומן או כופות עליהם ללמוד במסגרות נפרדות, ללא ילדי אזרחים ישראלים.

תופעת ההפרדה בולטת במיוחד בעיר תל אביב-יפו. ילדי פליטים החיים שם מרוכזים רובם ככולם בגני ילדים ובבתי ספר נפרדים. הפרדה בחינוך היא אפליה פסולה הפוגעת ביכולתם של ילדי הפליטים לצמצם את הפערים ההתפתחותיים והלימודיים. היא תורמת לתחושת הניכור של הילדים והוריהם, מותירה אותם חשופים לגילויי גזענות, ומגבירה את הסיכון לנשירה ולאימוץ התנהגויות מסוכנות. למרות זאת, בית המשפט המחוזי בחר שלא להכיר בהפרדה במוסדות החינוך בתל-אביב ולדחות את העתירה שהוגשה בגינה נגד העירייה ומשרד החינוך. ערעור לבית המשפט העליון טרם הוכרע, אך בעקבות ההליך ובמהלכו הכריזו המשרד והעירייה על פיילוט בן שנתיים במסגרתו ישולבו 96 תלמידי כיתה א' בשנה (אחוז קטן בלבד מקרב ילדי הפליטים החיים בעיר) בבתי ספר בצפון העיר, שבהם לומדים ילדי אזרחים ישראלים. תוכנית הפיילוט רחוקה מלהיות מספקת שכן היא תשלב אחוז קטן ביותר מילדי הפליטים ומרבית פרטיה - מי מהילדים ישובצו בה ובעיקר מה תכלול מעטפת השילוב לילדים ולצוותי החינוך בבתי הספר שהיא חיונית להצלחת המהלך - אינם ידועים. יתרה מזו, עצם הבחירה בתוכנית פיילוט - ניסוי שיש לבדוק את תוצאותיו

- ראויה לגינוי: אין מקום לבחון אם נכון לשלב את הילדים, אלא לכל היותר יש לבחון מהי הדרך האופטימלית לשילוב. בכל מקרה, ההפרדה היא פסולה והשילוב הכרחי. זאת ועוד, בתקשורת נחשף שמאחורי הפיילוט עומדות כוונות אחרות לחלוטין של משרד החינוך. שם, שוקלים בימים אלו תכנית ליצירת מסלול פדגוגי נפרד לילדי פליטים שנועד להחליש את זיקתם לחברה הישראלית ו"להכניף" אותם לחיים מחוץ לישראל. תוכנית זו פסולה חוקית, מוסרית ומעשית.

ילדי הפליטים הראשונים שנולדו בישראל יגיעו בקרוב לגיל 16 - הגיל בו ילדים אזרחים מקבלים תעודת זהות ומתחילים לתכנן את עתידם. אבל לילדי הפליטים בישראל קשה לחלום קדימה. בדומה לחבריהם הבוגרים יותר, שהגיעו לישראל כקטינים, גם הם לא מכירים אף מדינה אחרת. לחברה הישראלית יש אינטרס ברור וחובה חוקית ומוסרית לעשות כל שניתן כדי לתקן את נזקי הלימבו שליווה ילדים אלו מאז לידתם בישראל ולתת להם הזדמנות שווה להתפתח ולממש את עצמם ככל צעיר וצעירה הגדלים בישראל.

פורום ארגוני הפליטים קורא למשרד החינוך להקצות את המשאבים הדרושים לשילוב ראוי ולתגבור ילדי הפליטים במערכת החינוך לשם צמצום הפערים הלימודיים וההתפתחותיים שלהם. הפורום קורא למשרד החינוך לוודא שבאף רשות מקומית לא מתקיימות מסגרות נפרדות.

בנוסף, קורא הפורום לממשלת ישראל, ולמשרד החינוך בפרט, להקצות משאבים לסגירת המסגרות הפיראטיות לגיל הרך ולקליטת ילדי הפליטים במסגרות הסמל המפוקחות והמסובסדות לגיל הרך.

הדרה כלכלית ובירוקרטית

מציאות חייהם של הפליטים מאפריקה וילדיהם מסלילה אותם למצוקה כלכלית. למרות שהעסקתם מותרת על פי "הסדר אי אכיפה", אשרת השהייה שלהם, אשרה 5א2 לפי חוק הכניסה לישראל, אינה מהווה אישור עבודה. מצב ביניים זה יוצר עמימות וכר פורה לניצולם על ידי מעסיקים, בעלי דירות ועוד.

אשרת 5א2 דורשת חידוש תדיר אותו ניתן לבצע רק באחת משתי לשכות - אילת או בני ברק. בשנת 2002, כמו גם במחצית הראשונה של שנת 2023 שירותי הלשכה בבני ברק התנהלו תחת עומס כבד ופליטים רבים לא הצליחו לחדש את אשרותיהם. בחודש מאי 2023 רשות האוכלוסין חזרה לחדש אשרות 5א2 באופן מקוון אך אופן חידוש זה, החוסך את הסבל בבני ברק, יוצר עבור הפליטים בעיות רבות מול מעסיקים, בנקים ועוד. יש להניח שכאשר המתקן בבני ברק יחזור לפעילות גם העומסים הבלתי נסבלים יחזרו.

בנוסף לקשיי הפרנסה הנובעים מסוג ומשך האשרה, לאורך השנים סובלים הפליטים מאמצעים שכוונתם המפורשת היא לפגוע בהם כלכלית. המפורסם שבאמצעים אלו הוא "[חוק הפיקדון](#)" שבחלקו כבר נפסל על-ידי בית המשפט העליון. שלוש שנים לאחר פסק הדין פליטים רבים טרם קיבלו את כספם חזרה. בחלק מהמקרים המעסיקים גבו את הכספים אך הכניסו אותם לכיסם הפרטי במקום להפקידם בקרן הפיקדון ובמקרים אחרים הכסף הופקד בקרן האמורה אך בהיעדר חשבון בנק פליטים רבים אינם מצליחים למשוך אותו. פועל יוצא נוסף של לימבו "אי-המקלט" הוא נגישות מוגבלת של פליטים לשירותים בנקאיים ואמצעי תשלום.

עיסוקים רבים הדורשים השכלה, רישוי מקצועי, רישיון נהיגה, או אפילו כרטיס שחקן בהתאחדות לכדורגל חסומים בפני פליטים וילדיהם. למעשה, החיים עם אשרה 5א2 הם מבוך בירוקרטי מרובה תמרורי "אין-כניסה". הרשימה של דברים שלא ניתן לעשות עם 5א2 היא אינסופית, מה שמגביל משמעותית את יכולתם להתפרנס, לחסוך או לעשות שימוש בכספם.

קושי נוסף הקיים באשרות 5א2 הוא היעדר מספר מזהה חד ערכי - מספר בן 9 ספרות. מכיוון שמספר האשרות הנ"ל כולל בתוכו אותיות כל שירות הדורש הזנת מספר תעודת זהות נעול בפני פליטים. החל ממערכות מקוונות כמו My Visit המשמשות משרדי ממשלה, רשויות מקומיות

ומוסדות כמו קופות חולים, וכלה באפליקציות תשלומים שאינן מאפשרות הרשמה בהיעדר מספר בן 9 ספרות.

פורום ארגוני הפליטים שב וקורא למשרד הפנים להעניק תושבות, ולו ארעית, לזרים שאינם בני הרחקה אשר חיים כאן שנים רבות. מעמד זה יסיר את החסמים הבירוקרטיים הרבים העומדים בפני הפליטים ויאפשר להם לחיות בכבוד עד להסדרת מעמדם או עד שתתאפשר יציאתם בבטחה ובכבוד מהארץ. במקביל, ועד להסדרת תושבות, יש לתת לאותם אנשים מספר מזהה חד ערכי בן 9 ספרות אשר ישמש אותם מול כל משרדי הממשלה, הרשויות המקומיות, קופות החולים, הבנקים, ועוד.

הממשלה הנוכחית והתוכניות לשכלול מדיניות ההתעמרות האקטיבית

רשימת צעדי ההתעמרות האקטיבית שנקטו נגד הפליטים מאפריקה לאורך השנים במטרה "להמאס את חייהם" ארוכה. המפורסמים שבהם, מלבד חוק הפיקדון, היו מתקן הכליאה "חולות" והניסיונות לגרש את הפליטים למדינות אפריקאיות שאינן מדינותיהם. לאחר הפוגה קלה בניסיונות ההתעמרות הרכב הממשלה הנוכחית וההסכמים הקואליציוניים שנחתמו לפני כחצי שנה היו מלאים סימנים מבשרי רעות. ההסכמים כללו בין היתר מיחזור של כמה צעדי התעמרות מהעבר או גרסאות גרועות יותר שלהם וכן את חוק יסוד: ההגירה.

אמנם הצעת חוק ממשלתית בשם זה טרם הוגשה אבל הצעות חוק פרטיות בעלות שם זהה, שהוגשו על-ידי חברים בקואליציה, עמוסות בצעדים בלתי חוקיים, הן לפי המשפט הישראלי והן לפי הבין לאומי, כולל הרעיון לפיו כניסה של אדם באופן בלתי מתועד תשלול ממנו כל אפשרות לקבל מעמד בישראל. מדובר ברעיון אכזרי שאין אף מדינה דמוקרטית בעולם שאימצה אותו. אוכלוסיית הפליטים נאלצת באופן כמעט מובנה להיכנס למדינות באופן בלתי מתועד. זה מה שאנשים שנסים על נפשם עושים. ההצעות גם כוללות שלילת זכותם של מהגרים מסורבים, ובהם פליטים, לפנות לערכאות בישראל ואפשרות לכלוא אותם ללא הגבלת זמן. בדומה לסעיפים מההסכמים הקואליציוניים הצעות אחרות כוללות שלל דרכי התעמרות בפליטים שכבר נפסלו בעבר בבג"ץ באופן מפורש.

אל התוכניות הללו יש להוסיף שלל הצעות חוק פרטיות שהניחו חברי קואליציה ואת ניסיונות ההפיכה המשטרית. בישראל כמו בשאר העולם כל החלשה של שומרי הסף משמעותה סכנה ממשית עבור אוכלוסיות פגיעות. הפליטים בישראל, לאור מעמדם החוקי הרעוע, העובדה שאינם זכאים לסיוע או שירותים, תנאי חייהם שמכתיבים לרבים מהם עוני והעסקה פוגענית - יהיו בין הראשונים להיפגע מיישום תכניות ההפיכה או חלקים ממנה.

איומי ההתעמרות והגירוש, מערכת המקלט שאינה מתפקדת, ההדרה הכלכלית, המעמד הארעי, חוסר היציבות התמידי, היעדר הנגישות לשירותי בריאות מספקים, והיעדרה של רשת ביטחון סוציאלית הם בבחינת קורי עכביש הנטווים למלכודת. היחלצות ממלכודת זו היא בבחינת הבלתי אפשרי במצב הדברים הנוכחי. רק שינוי משמעותי במדיניותה של מדינת ישראל כלפי פליטים יאפשר אותה.

לפרטים נוספים: יאיר חיים לייבל, [פורום ארגוני הפליטים ומבקשי המקלט בישראל](mailto:yair.leibel@assaf.org.il), 0543932087, yair.leibel@assaf.org.il.